

РОЗДІЛ 6. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Історичне минуле містить чимало прикладів успішного розв'язання конфліктів та припинення агресії, вироблення схем нейтралізації викликів із застосуванням різноманітних механізмів захисту. Визначальна роль у цій царині належить НАТО як провідній безпековій організації, покликаній забезпечувати стабільність і захист євроатлантичного простору. Водночас членство України в НАТО – єдина надійна зовнішня гарантія державного суверенітету і територіальної цілісності нашої держави.

У низці сучасних піар-технологій запорукою реалізації суверенного вектору розвитку будь-якої держави, зокрема й України, є успішна інформаційно-пропагандистська стратегія. Першість у реалізації такої стратегії належить інституційним питанням, тобто розробці і реалізації нормативно-правового забезпечення курсу на євроатлантичну інтеграцію. Основоположними документами, що продовжують визначати відносини між Україною та НАТО на сучасному етапі, є Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору (1997 р.) та Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство (2009 р.).

У розвиток рішень згаданих документів активізувався і політичний діалог України з Альянсом, що забезпечується шляхом двосторонніх контактів на всіх рівнях, включно з міжпарламентським виміром. Провідну роль у поглибленні цього діалогу відіграє Комісія Україна – НАТО (КУН), створена в 1997 р. на виконання положень Хартії про особливе партнерство. Комісія проводить засідання не рідше двох разів на рік. Крім того, КУН може скликатися на вимогу України на підставі ст. 15 Хартії та ст. 8 Рамкового документу «Партнерство заради миру», якщо Україна відчуватиме пряму загрозу своїй територіальній цілісності, політичній незалежності чи безпеці. 13 грудня 2003 р. з метою забезпечення публічного характеру вироблення реалізації державної політики України щодо НАТО, включаючи широке інформування громадськості з цих питань, президент України Л. Кучма підписав Указ «Про державні програми з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 роки».

Активному поінформуванню населення про переваги інтеграційних євроатлантичних проектів завадила стихійна комерціалізація ЗМІ і слабкість законодавства у сфері інформаційної безпеки. Зазначене призвело, фактично, до відсторонення держави від участі у формуванні інформаційних потоків і втрати нею контролю над національним інформаційним простором.

За даними Держкомтелерадіо на 2007 р., в Україні було зареєстровано 1268 телерадіоорганізацій (647 – телемовних компаній, 524 – радіомовних, 97 – телерадіомовних). До державного сектору належали 30 телерадіоорганізацій, або 2,4% їх загальної кількості. Це – Національна телекомпанія України (НТКУ), Національна радіокомпанія України, ДТРК «Крим», 25 обласних і регіональних телерадіокомпаній, ДТРК «Всесвітня

служба «Українське телебачення і радіомовлення» та телеканал «Культура». Із трьох потужних мереж телемовлення з загальнонаціональним покриттям дві належали приватним компаніям: УТ-2 – телекомпанія «Студія 1+1» (покриття – 95%); УТ-3 – телекомпанія «Інтер» (93%). У радіомовленні найпотужніший державний мовник – Національна радіокомпанія України, що випускала три програми і поширювала їх трьома радіомережами (УР-1, УР-2, УР-3). З 18 тисяч друкованих періодичних видань лише 9% були засновані органами державної влади, а з понад 90 інформаційних агентств – лише одне («Укрінформ») залишалося державним.

Серед особливостей національного інформаційного простору відзначалися:

- значна присутність іноземних мовників. Так, ефір прикордонних областей України заповнюють потужні передавачі сусідніх держав (наприклад, в ефірі Закарпаття ведуть мовлення 52 станції сусідніх держав; аналогічна картина – у Волинській, Чернівецькій областях, на Сході країни та в АР Крим);

- диспропорція інформаційних потоків між Україною і країнами ЄС та Україною і Росією. Загалом українські інформаційні потоки є значно меншими, ніж з боку Європи та Росії; водночас російська присутність в інформаційному просторі частково цілеспрямовано, частково опосередковано гальмує процес зближення України з Європою, підживлює сподівання частини громадян на альтернативну євразійську стратегію;

- відносно невелика частка вітчизняного інформаційного та культурного продукту в радіо- та телеефірі;

- відносна ізольованість України від широкого міжнародного інформаційного простору та її прив'язаність до пострадянського російськомовного інформаційного середовища; значною перешкодою отримання інформації з зарубіжних джерел (окрім російськомовних) залишається незнання ними європейських мов міжнародного спілкування.

Назване вище позбавляє інформаційну політику у сфері євроатлантичної інтеграції належного підґрунтя. Основою такої політики мала б стати інтеграція в європейський інформаційний простір, проте цілеспрямованих дій держави у цьому напрямі протягом 2004-2007 рр. не спостерігалось. Понад півтора десятиліття зводилося входження в європейський інформаційний простір, зокрема, реалізація таких проектів, як Euronews.ua та Inozmi.ua. Що ж стосується інформації, яка надається українськими ЗМІ загалом, то вона не є повною, не завжди доступною (понад 40% усієї інформації поширюється через Інтернет) і переважно нейтральною за тональністю. Відзначається також зростання критичних і скептичних повідомлень. Така ситуація навряд чи відповідає завданням державних програм інформування громадськості.

Влада України офіційно започаткувала програми відповідного інформування лише у 2004 р. Вони були розраховані на чотири роки, їх виконання завершилось у 2007 р. Необхідно окреслити особливості виконання програм, їх результати та насамперед – суспільно-політичний

контекст, у якому вони виконувалися. Зокрема, наявність консенсусу політичних еліт навколо проголошеного курсу, оскільки, як впливає з досвіду нових країн-членів НАТО, такий консенсус є одним із головних передумов забезпечення суспільної підтримки зовнішньополітичних рішень влади.

Проблема консенсусу політичних еліт

Україна – єдина з держав СНД оцінюється експертами Freedom House як «вільна» держава. За результатами оцінювання вона перебуває в групі таких країн, як Болгарія, Румунія, Сербія, Туреччина, Хорватія, які або вже стали членами НАТО, або безпосередньо претендують на такий статус. Але подальше просування до євроатлантичних стандартів потребує узгоджених дій всіх впливових політичних сил.

Україна була серед перших країн, які приєдналися до ініційованої НАТО програми Партнерство заради миру (ПЗМ) у 1994 р.; подальший діалог виявив спільний інтерес до формалізації особливого характеру взаємодії, наслідком чого стало підписання у 1997 р. Хартії про особливе партнерство, що є унікальним документом у практиці Альянсу. Формальний набір рішень щодо початку процедур набуття членства в НАТО був ухвалений у 2002-2003 рр., однак характер тодішнього політичного режиму не відповідав мінімальним євроатлантичним критеріям, тому це питання не було внесено до порядку денного Альянсу.

Водночас, на відміну від країн ЦСЄ і Балтії, в Україні не склалося стабільного політичного та суспільного розуміння питання насамперед євроатлантичної інтеграції. Ставлення багатьох політичних сил до євроатлантичної проблематики є релятивним і залежить від політичної кон'юнктури. В Україні існувала опозиція курсу на зближення з НАТО, а правлячі еліти змінювали свої тактичні пріоритети з кон'юнктурних міркувань. Так, наприкінці 1990-х рр., попри успіхи імплементації Хартії про особливе партнерство, на рівні керівництва держави з кон'юнктурних міркувань існувала неформальна заборона на вживання терміну «євроатлантична інтеграція».

Ситуація змінилася на початку 2000-х рр., коли внаслідок ряду суперечливих обставин в Україні склався ситуативний консенсус політичних еліт з приводу необхідності інтеграції до НАТО. Протягом 2002-2004 рр. підтримку курсу на євроатлантичну інтеграцію виявляв безпрецедентно широкий спектр політичних сил: від опозиційних націонал-демократів до центристських партій, орієнтованих на тодішнього президента Л. Кучму. Наявність такого консенсусу відбилася, зокрема, в ухваленні нормативно-правових документів, більшість із яких дотепер не втратили актуальності, складаючи нормативно-правову базу курсу України на членство в НАТО. Серед них – Рішення РНБО від 23 травня 2002 р. «Про Стратегію України щодо Організації Північноатлантичного договору», де кінцевою метою євроатлантичної інтеграції України визнається її членство в НАТО.

Найважливішим документом того періоду став поданий Урядом за розробкою РНБО України (робочою групою на чолі з академіком НАН України С.І. Пирожковим) та ухвалений конституційною парламентською більшістю 19 червня 2003 р. Закон «Про основи національної безпеки України», ст. 8 якого запровадила до українського законодавства мету набуття членства в Організації Північноатлантичного договору. У червні 2004 р. президент Л.Кучма затвердив своїм указом Воєнну доктрину України, де також була зафіксована мета набуття членства НАТО.

З-поміж документів зі сфери стратегічного планування слід назвати оприлюднену у 2004 р. Стратегію економічного та соціального розвитку України на 2004-2015 рр. «Шляхом європейської інтеграції». У ній сформульовано бажаний тоді для України алгоритм набуття членства в НАТО: 2004 р. – приєднання до ПДЧ, 2006 р. – подання заявки на вступ, 2008 р. – вступ України до НАТО.

18 листопада 2004 р. був прийнятий Закон України «Про організацію оборонного планування в Україні», який повністю враховує підходи країн-членів НАТО до правових засад системи оборонного планування, повноважень, основних функцій, завдань, а також відповідальності органів державної влади і органів військового управління у сфері розвитку воєнної організації держави.

Однак, не зважаючи на розроблену і затверджену схему впровадження курсу України на євроатлантичну інтеграцію і пов'язану з цим інформаційно-стратегічну роботу, про що йдеться у низці названих вище документів, вже під час президентських виборів 2004 р. питання євроатлантичної інтеграції України перетворилося на розмінну політичну карту.

У червні 2006 р. організації лівого та проросійського спрямування провели резонансу акцію у Феодосії, заблокувавши проведення навчань «Sea Breeze-2006», а Верховна Рада Криму оголосила півострів «територією без НАТО». Феодосійська міська рада, Херсонська та Харківська обласні ради ухвалили аналогічні рішення.

Напередодні виборчої кампанії 2006 р. опозиційний блок «Не так!» організував збирання підписів для проведення загальнонаціонального референдуму щодо вступу України до НАТО (було створено 109 ініціативних груп, зібрано понад 4 млн. підписів). На початку 2007 р. в Севастополі, Миколаєві, Одесі, Запоріжжі та інших містах країни опозиційні партії – КПУ, СДПУ(о), ПСПУ – провели «консультативні референдуми» з цього питання. Нарешті, В. Янукович, вдруге посівши посаду глави уряду, заблокував прискорення розвитку відносин з НАТО, заявивши на прес-конференції у Брюсселі 14 вересня 2006 р., що Україна не готова приєднуватися до ПДЧ. У січні 2008 р. знову розгорнулася антинатовська кампанія, приводом якої став лист керівництва країни на адресу Генерального секретаря НАТО з пропозицією залучити Україну до ПДЧ.

Ці події свідчили про відсутність консенсусу політичних еліт щодо євроатлантичного курсу. Порівняно зі станом «ситуативного консенсусу» суспільна підтримка гасла євроатлантичної інтеграції відчутно знизилася,

хоча підтримка європейської інтеграції залишилася порівняно високою, хоча й нестійкою.

Оцінка виконання Державної програми інформування громадськості з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2004-2007 рр. засвідчила її низьку ефективність у реалізації визначених базових цілей:

- отримання громадянами України об'єктивної інформації про європейські та євроатлантичні інтеграційні процеси, цілі, принципи та основні напрями діяльності ЄС та НАТО, переваги членства в цих організаціях, стан та перспективи інтеграції України;

- усвідомлення громадянами України значення для національних інтересів реалізації цілей державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції;

- формування широкої суспільної підтримки курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію та набуття Україною членства в ЄС і НАТО.

Низька ефективність виконання програми визначалася її незадовільним інституційним та ресурсним забезпеченням. Серед причин низької ефективності програми відзначалися такі чинники, як низький рівень співпраці органів влади з структурами громадянського суспільства, неповне запровадження навчальних курсів з євроатлантичної інтеграції у вищих навчальних закладах, низький рівень забезпечення ВНЗ фаховими викладачами, недоліки в організації всеукраїнського конкурсу молодих науковців та науково-практичної конференції з питань євроатлантичної інтеграції України. Ряд заходів взагалі було скасовано, включно з міжнародним молодіжним табором у Карпатах для студентів та молоді держав-учасниць програми ПЗМ та навчанням курсантів українських військових навчальних закладів у державах-членах НАТО.

Функції координації і контролю за виконанням програми покладалися на Кабінет Міністрів України, який мав щороку до 1 березня інформувати Державну раду з питань європейської і євроатлантичної інтеграції України про перебіг виконання програми. Для забезпечення виконання програми передбачалося створити дві профільних групи з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Утім, ці структури виявилися неефективними й зазнавали постійної реорганізації. Зрештою, замовником і координатором виконання програми був призначений Державний комітет телебачення і радіомовлення України – структура, що не мала відповідного статусу у системі центральних органів виконавчої влади, досвіду такої діяльності та відповідних штатних фахівців.

Кількість працівників у міністерствах і відомствах, яким доручено приймати участь у виконанні програми, було мізерним. Для порівняння: відповідний персонал у профільних міністерствах Болгарії становив 140 осіб, Литви – 150 осіб.

Серед негативних чинників слід також вказати на дефіцит консенсусу політичних еліт, включно з позицією керівників міністерств і відомств. Окрім цього, незадовільне виконання програми 2004-2007 рр. пояснювалося браком

фінансування та нестачею власних інформаційних каналів. Під прямим контролем Державного комітету телебачення і радіомовлення України залишалися агентство «Укрінформ» і Національна телекомпанія України, яка вела мовлення на телеканалі УТ-1 та першому і другому каналах українського радіо.

Виконання програми ускладнювала обмеженість бюджетного фінансування, яке не передбачало коштів, необхідних на тиражування та поширення продукту, оплати трансляції інформаційних повідомлень комерційними радіо- і телеканалами.

Початок військової агресії Росії проти України змусив керівництво держави зосередитись на розбудові системи захисту інформаційного простру, де інформаційно-пропагандистській складовій відводиться важлива роль. В умовах військової інтервенції, політичного та економічного тиску з боку РФ, інтенсивному політичному діалогу між Україною та НАТО сприяло рішення 23 грудня 2014 р. Верховної Ради про відмову України від позаблокового статусу, який виявився неефективним у контексті убезпечення держави від зовнішньої агресії та тиску.

26 лютого 2016 р. президент України підписав Закон «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні», відповідно до якого Центр інформації та документації НАТО об'єднується з Офісом зв'язку НАТО в єдину дипломатичну установу. Це перший подібний випадок в історії НАТО. У Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України», які відбулися 7 грудня 2016 р., визначено доцільність активізації законотворчого процесу, спрямованого на реалізацію стратегічного курсу України на набуття членства в НАТО та ЄС.

У липні 2017 р. набув чинності закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України», прийнятий Верховною Радою України 8 червня 2017 р. «За» відповідне рішення проголосували 276 депутатів. Законом вносяться зміни до законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» у частині євроатлантичної інтеграції. Інтеграцію в євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в НАТО було віднесено до пріоритетних національних інтересів України.

Відповідна законодавча основа просування України до НАТО була передумовою для отримання матеріально-технічної підтримки для посилення обороноздатності держави та спроможності захистити себе. Ця допомога надавалася на виконання рішень Уельського саміту НАТО 2014 р. для задоволення термінових потреб України, а також у стратегічному плані. Всього союзниками було надано матеріально-технічних засобів на суму близько 100 млн. дол. США. За координації штаб-квартири НАТО у медичних закладах країн-членів Альянсу пройшли лікування 377 військовослужбовців. Робота на цьому напрямку триває. Через ДСНС України надано гуманітарної допомоги на суму близько 20 млн. дол. США. Для відновлення спроможностей України у галузі гуманітарного

розмінування Альянсом прийнято рішення надати матеріально-технічну допомогу ДСНС України на суму понад 1 млн. євро.

8 березня 2016 р. у Брюсселі було проведено спеціальне засідання Комісії Україна – НАТО на рівні постійних представників за участю міністра оборони України. Серед інших питань, учасники дійшли консенсусу про необхідні заходи з реформування ЗСУ, що викладено у Стратегічному оборонному бюлетені України. Було наведено часові проміжки та кінцеві результати реформи та наголошено, що очікуваним результатом оборонної реформи мають стати збалансовані за обсягом завдань і чисельністю Міністерство оборони та Генеральний штаб, ефективні Збройні Сили, спроможні проводити операції за можливими сценаріями з протидії загрозам у воєнній сфері.

У відповідь на представлений Україною проект Стратегічного оборонного бюлетеня, держави-члени доручили політико-військовим структурам НАТО розробити проект Комплексного пакету допомоги Україні для розвитку її оборонних спроможностей на середньострокову перспективу, який було схвалено на Варшавському саміті НАТО.

Інформаційно-пропагандистська складова діяльності України на цьому шляху набула чіткого спрямування з призначенням у квітні 2016 р. віце-прем'єр-міністра уряду України з європейської та євроатлантичної інтеграції. В зв'язку з цим призначенням було прийнято рішення відновити роботу Комісії з питань координації євроатлантичної інтеграції України, яка не функціонувала понад два роки. Раніше, з 2010 р., цей орган діяв під назвою Комісія з питань партнерства України з НАТО.

Комісія з питань координації євроатлантичної інтеграції є постійно діючим органом з координації та моніторингу заходів у рамках реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в НАТО. В своїй діяльності цей орган опікується питаннями контролю за використанням міністерствами та відомствами ресурсів Трастових фондів НАТО, іншої міжнародної технічної та гуманітарної допомоги, відповідає за аналіз та оцінку стану діяльності, пов'язаної з виконанням завдань у сфері євроатлантичної інтеграції, включно з напрацюванням пропозицій українських частин спільних робочих груп Україна – НАТО та міжвідомчих робочих груп.

З числа членів Комісії визначаються національні координатори з питань співробітництва України з НАТО, які забезпечують реалізацію покладених на Комісію завдань у відповідних сферах, включаючи зовнішню політику, реформування сектору безпеки і оборони України, ресурсне (фінансове) забезпечення, інформаційну безпеку, правову сферу, оборонну промисловість, розбудову національної системи стійкості та професійний розвиток.

Досвід нормативно-правового забезпечення

Як і в Україні, в усіх країнах ЦСЄ та Балтії курс на вступ до НАТО був закріплений на законодавчому рівні в документах стратегічного характеру.

Наприклад, у Стратегії національної безпеки Румунії зазначено, що НАТО та ЄС є єдиними міжнародними структурами, які “спроможні гарантувати незалежність та суверенітет, сприяти економічному, політичному та соціальному розвитку, який є притаманним демократичним країнам”. Виконання критеріїв вступу до цих організацій визначено як головні національні інтереси країни. Не відомий жоден випадок внесення змін до означених стратегічних документів, які б принциповим чином змінювали або скасовували напрям інтеграційних прагнень країн, що взяли курс на вступ до НАТО.

Кроки щодо подальшої роботи над підвищенням рівня підтримки українськими громадянами державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції викладено в Концепції вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки. В документі, затвердженому Указом президента України № 43/2017 від 22 лютого 2017 р., міститься програма інформування громадськості щодо євроатлантичної інтеграції України.

Концепція передбачає:

- проведення двічі на рік моніторингу та аналізу громадської думки різних цільових аудиторій; проведення моніторингу веб-сайтів органів державної влади, НУО та ЗМІ щодо розміщення інформації з питань євроатлантичної інтеграції України; проведення брифінгів з питань співробітництва з НАТО, конференцій, круглих столів, семінарів, інформаційних заходів, зокрема днів євроатлантичного партнерства, днів Академії НАТО та тижнів НАТО; функціонування (наповнення) тематичного веб-порталу «Україна – НАТО» та оновлення офіційних веб-сайтів органів державної влади, розміщення у громадських місцях інформаційно-роз'яснювальних стендів, проведення тематичних художніх та фотовиставок, розповсюдження видань з питань євроатлантичної інтеграції (плакатів, листівок, календарів);

- активізацію співпраці з Мережею партнерства Україна – НАТО під егідою Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи високого рівня;

- започаткування відзначення щороку 9 липня річниці підписання Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору;

- створення теле- і радіопрограм із роз'ясненням державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції;

- підготовку та видання підручників і навчальних посібників, аналітичних матеріалів та іншої інформаційної продукції з питань євроатлантичної інтеграції для загальноосвітніх та вищих навчальних закладів;

- проведення тематичних навчань, курсів та семінарів для учнів (вихованців) і студентів всіх, зокрема і військових, навчальних закладів;

- у взаємодії з НУО проведення щорічних всеукраїнських конкурсів на знання проблематики євроатлантичної інтеграції, дитячих малюнків, студентських наукових робіт;

- підготовку та видання збірок матеріалів про окремі аспекти євроатлантичної інтеграції України для розповсюдження у державних органах, навчальних закладах та ЗМІ.

Реалізація Концепції забезпечуватиметься центральними і місцевими органами виконавчої влади та іншими державними органами. Центральні і місцеві органи виконавчої влади та інші державні органи мають надавати максимальне та всебічне сприяння неурядовим організаціям, активістам та волонтерам у рамках підготовки, організації та проведення заходів з інформування та роз'яснення державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції.

При цьому зазначимо, що на шляху імплементації згаданого важливого документу постає кілька необхідних умов і у першу чергу створення стабільного, широкого консенсусу політичних сил, структур громадянського суспільства навколо спільної мети – приєднання до НАТО. У цьому переконує і досвід країн Центрально-Східної Європи і Балтії, де завдяки такому консенсусу з перших кроків від проголошення незалежності і від самого початку постсоціалістичного розвитку цих країн зазначена мета дістала чітке і стабільне нормативно-правове оформлення та організаційне забезпечення.

Шлях до консенсусу в політичному істеблішменті країн ЦСЄ і Балтії, а згодом – у суспільстві не був простим: єдність позицій формувалася в боротьбі старих і нових еліт, у гострих загальнонаціональних дебатах, в активній і послідовній суспільно-політичній діяльності прихильників європейської і євроатлантичної інтеграції. Проте, слід підкреслити, що боротьба відбувалася переважно навколо часових меж і методів інтеграції. Водночас, ідею приєднання до євроатлантичної системи безпеки поділяли практично всі провідні політичні сили країн ЦСЄ і Балтії, розглядаючи Північноатлантичний Альянс як ефективну систему колективної безпеки, приєднання до якої відповідає національним інтересам країн.

Мотиви об'єднання національних політичних еліт були різними: усвідомлення європейської ідентичності, намагання вивільнитись від комуністичного минулого, досягнення європейських стандартів соціально-економічного розвитку, забезпечення ефективної безпеки країни, вихід з-під російського впливу тощо. Однак, ідея приєднання до євроатлантичної спільноти не була предметом масових маніпуляцій громадською свідомістю, інструментом боротьби за владу.

Отже, у країнах ЦСЄ і Балтії переважна більшість політичних еліт, політичних сил і партій об'єдналися навколо ідеї членства в НАТО, незалежно від їх політичних позицій та належності до того чи іншого сегменту політичного спектру: ліві, праві, центристи, включно з колишніми комуністами. Саме це стало запорукою незмінності політичного курсу названих країн і однією з передумов його суспільної підтримки.

Послідовність політики євроатлантичної інтеграції забезпечувалася незалежно від змін складу чи глав урядів. Так, в Естонії з 1992 р. до початку 2000 р. змінилося шість урядів і п'ять прем'єр-міністрів, проте інтеграційний процес залишався неперервним і послідовним.

Організаційне забезпечення

Всі країни мали в системі центральних органів виконавчої влади спеціальний координаційний орган, який опікувався завданнями євроінтеграції і координував діяльність у цьому напрямі інших органів та установ. У більшості країн у системі центральних органів виконавчої влади були створені спеціальні структури, як правило, у статусі міністерств і вище, очолювані або контрольовані главами урядів (Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словенія). В інших – функції координації діяльності органів влади покладалися на зовнішньополітичне відомство (як в Чехії та Угорщині). Головний координаційний орган залишався у своєму статусі до досягнення поставленого перед ним завдання, що забезпечувало стабільність усієї організаційної виконавчої структури. Про незмінність і серйозність намірів уряду виконувати взяті на себе зобов'язання свідчить не лише високий статус створеної структури з інтеграції, а й та обставина, що її очолював або контролював прем'єр-міністр.

Зрозуміло, що інформаційними кампаніями справа не обмежувалася. Успішність формування суспільної підтримки курсу на приєднання до НАТО була зумовлена, насамперед, реальними діями урядів країн ЦСЄ і Балтії в демократичному реформуванні та підвищенні соціальних стандартів і рівня життя громадян. Однак, це жодною мірою не применшує доцільності та важливості інформування громадян і забезпечення їх підтримки зовнішньополітичних кроків влади.

Особливості підготовки програм (стратегій) інформування. Як правило, розробці програм передували соціологічні дослідження щодо: (1) ставлення громадян до НАТО; (2) ступеня їх поінформованості про цю структуру; (3) запитів на інформацію різних соціальних груп. Соціологічні дослідження мали цільове спрямування на певні суспільні групи, серед яких обов'язково вирізняли молодь і ті професійні групи, які формують громадську думку. Так, в Угорщині на замовлення МЗС було здійснене соціологічне опитування чотирьох цільових груп: молоді, журналістів, мешканців відсталих аграрних районів, дорослого населення країни загалом. У Румунії були проведені дослідження у фокус-групах цільових аудиторій: учнів і вчителів у сільській місцевості; студентів; менеджерів малого і середнього бізнесу; активних жінок у містах. Надалі саме для цих груп були розроблені та виконані цільові інформаційно-просвітницькі кампанії.

Другою особливістю підготовки програм (стратегій) інформування було залучення до цього процесу фахівців з реклами та PR-технологій. Так, професійні рекламні агентства залучалися до підготовки стратегії державної інформаційної кампанії у Словенії. У Чехії тендер на кращу стратегію інформування виграла неурядова організація “Європейська інтеграція”,

заснована фахівцями з реклами, яка й розробила стратегію державної інформаційної кампанії 2002-2004 рр. Проведення вихідних соціологічних досліджень майбутньої аудиторії і залучення фахівців до процесу підготовки програм слугувало гарантією ефективності інформаційних кампаній і виправдовувало відповідні витрати.

Розробка та виконання державних програм з інформування громадськості мали чітке і розгалужене організаційне забезпечення. Відповідальність за нього була покладена або на спеціальні підрозділи згаданих вище структур (Латвія, Литва, Румунія), МЗС (Болгарія, Чехія) або органи, спеціально створені для інформування (Естонія, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина). У будь-якому випадку забезпечувалася чітка координація між органами з інформування та іншими державними структурами, їх підпорядкованість і контроль їхніх дій з боку вищої державної інституції.

На органи з інформування покладалися функції підготовки стратегії (програми) інформування, моніторингу її виконання, співпраці з іншими державними структурами, муніципалітетами, органами місцевого самоврядування. Вони також готували інформаційні матеріали, освітні програми, надавали консультації державним структурам, замовляли соціологічні дослідження тощо. В окремих країнах на них покладалися також функції підвищення кваліфікації державних службовців у заданій сфері.

Зазначені органи створювали мережу (або надавали підтримку її створенню) регіональних центрів європейської інформації, діяльність яких, як правило, адміністрували неурядові організації. Вважалося, що саме регіональні центри є найбільш важливими майданчиками не лише для розповсюдження інформації, але й – що головне – для проведення публічних громадських дискусій між державними структурами і громадськістю.

До завдань органів з інформування належали також забезпечення співпраці з неурядовими організаціями, а також із представництвами Європейської Комісії, держав-членів ЄС і НАТО, які також залучалися до роботи з інформування громадян. Таким чином, до інфраструктури, що забезпечувала виконання програм, крім відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування муніципалітетів, залучалися мережі регіональних центрів, неурядові організації тощо.

Роль неурядових організацій

Без особливого перебільшення можна стверджувати, що неурядові організації відігравали ключову роль у виконанні державних програм інформування громадськості країн ЦСЄ і Балтії. Як зазначалося вище, неурядові організації брали участь у розробці або розробляли самостійно стратегії інформаційних кампаній, адміністрували роботу регіональних центрів європейської інформації, які координували діяльність і взаємодію органів місцевої влади та НУО. Водночас головним ефектом участі неурядових організацій у виконанні державних програм інформування було те, що саме вони трансформували питання членства з “їх” питання в “наше”,

з питання держави, уряду, політиків, військових (якщо йдеться про НАТО) – в питання кожного громадянина.

З одного боку, цьому сприяв сам статус неурядових організацій, з іншого – форми діяльності, до яких вони здебільшого вдавалися: громадські дискусії, диспути, круглі столи. Так, у Польщі у вересні 1999 р. було оголошено відкритий конкурс на право адміністрування регіональних інформаційних центрів, у якому взяли участь 130 НУО, органів місцевого самоврядування та вищих навчальних закладів. НУО виграли конкурс стосовно більшості регіональних інформаційних центрів тощо. Запрошені до участі в цих заходах державні особи не головували, а на рівних засадах брали участь у дискусії і змушені були відповідати іноді на “незручні” питання, торкатися тем, які зазвичай обходять в офіційних виступах та інтерв'ю. Іншими словами, громадські організації створювали контекст дискусії між рівними, однаковою мірою зацікавленими сторонами, що дійсно сприяло усвідомленню учасниками дискусії її предмету як “свого” власного питання.

Фінансове забезпечення. Як свідчать дані, витрати країн-кандидатів на інформування про європейську інтеграцію були досить значними. У розрахунку на 1000 осіб населення, вони становили в середньому €100-300 на рік.

Інформування громадськості стосовно приєднання країн ЦСЄ і Балтії до Альянсу відбувалося у рамках Планів дій з набуття членства (ПДЧ), невід'ємною частиною яких стали спеціальні інформаційні кампанії – в тих країнах, де існували проблеми з рівнем громадської підтримки. Так, у ПДЧ Словаччини містилася Національна програма з підготовки до членства в НАТО (NP PRENAME), яка передбачала виконання, як складової, Громадської інформаційної стратегії. Натомість, наприклад, у Словенії під егідою Державного інформаційного управління протягом 2001-2004 рр. виконувалася окрема Програма інформування громадськості щодо вступу до НАТО (The Public Awareness Programme on Accession in NATO).

Як і у випадку інформування громадян стосовно членства в ЄС, інформаційні кампанії з приєднання до НАТО будувалися з урахуванням специфіки та запитів цільових суспільних груп, з використанням різноманітних форм і засобів інформаційної діяльності та в тісній співпраці органів державної влади з неурядовими організаціями. Так, МЗС і Міністерство оборони Латвії надавали максимальну підтримку Латвійській Трансатлантичній асоціації (LATO) та Латвійському Трансатлантичному молодіжному клубу (LTJK), що були головними провідниками ідеї членства країни в НАТО.

Складність забезпечення суспільної підтримки вступу до НАТО семи країн – Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Румунії, Словаччини і Словенії – полягала в тому, що їх приєднання до ПДЧ у 1999 р. збіглося в часі з подіями в колишній Югославії. На додаток, у країнах Балтії відчувався досить потужний тиск з боку Росії на керівництво як цих країн, так і НАТО, зокрема, через політико-дипломатичні канали. З одного боку, Росія пропонувала країнам Балтії гарантії безпеки, з іншого – погрожувала економічними

санкціями в разі їх вступу до Альянсу та блокувала ратифікацію договорів про державні кордони.

Тому інформаційні кампанії в цих країнах відбувалися в несприятливих умовах і для забезпечення суспільної підтримки членства в Альянсі мусили бути потужними та ефективними.

Вплив подій 1999 р. в Югославії на громадську думку виразно відбився на динаміці суспільної підтримки вступу до Альянсу, наприклад, Словаччини. У квітні 1998 р. зазначене членство підтримували 58% словаків, не підтримували – 31%. Проте, у червні 1999 р. підтримка членства в Альянсі впала до 35%, число противників зросло до 53%. Активізувалися також противники членства у політичних колах країни. За словами Посла Словацької Республіки в Україні У. Руснака, вони «говорили про те, що ще не час, оскільки саме відбувалася війна проти Югославії; говорили про те, що не дамо зашкодити сербам, що там живуть наші брати, що там є і словаки. Цей крик опозиції народ підтримував тоді майже повністю: 80% словаків симпатизували сербам, і лише 20% були на стороні НАТО. А що стосується вступу до Альянсу, то цей крок підтримували 27% населення».

Тому словацькому уряду належало докласти максимум зусиль для подолання негативного сприйняття зазначених подій. У Польщі членство в Альянсі з 1993 р. стабільно підтримували більше половини громадян (57%), а напередодні вступу в березні 1999 р. підтримка становила 67%. В Угорщині в листопаді 1997 р. був проведений загальнонаціональний референдум з питання вступу країни до Альянсу. «За» вступ проголосували 85% з числа громадян, які взяли участь у референдумі, «проти» – 15%. Таким чином, вступ Угорщини до НАТО підтримали 41,5% громадян, які мали право голосу, проголосували «проти» – 7%.

Для інформування громадян Словацької Республіки і забезпечення суспільної підтримки членства країни в Альянсі була розроблена Громадська інформаційна стратегія як частина Національної програми з підготовки до членства в НАТО, ухваленої і здійснюваної в рамках Плану дій з набуття членства в НАТО (ПДЧ). Пріоритети Програми: (1) підвищення обізнаності громадськості щодо НАТО, надання громадянам повної і всебічної інформації щодо Альянсу та перспектив, що випливали з членства в ньому Словаччини; (2) забезпечення суспільної підтримки членства Словаччини в Альянсі. Для виконання Програми у 1999 р. була заснована структура з 13 міжвідомчих робочих груп, кожна з яких відповідала за певний напрямок роботи.

Серед них – Міжвідомча робоча група з інформування громадськості (Working Group for Public Information), покликана формулювати і виконувати Громадську інформаційну стратегію, координувати виконання її окремих напрямів державними органами та НУО. До її складу належали дорадчі експертні ради, Стратегічна і Креативна групи. Організатори інформаційно-просвітницької кампанії пояснюють її успіх наступними факторами:

- інформаційна діяльність була організована як комунікація, діалог, дискусія, де Уряд бачив своїм основним завданням стимулювати публічні дебати, а не диктувати певну думку;

- обговорювалися теми не лише НАТО, але й широкого контексту міжнародних відносин і міжнародної безпеки, а також – фундаментальні цінності євроатлантичної спільноти, майбутнє Словаччини, її місце в новому світі; завдяки цьому дискусія, яка спочатку роз'єднувала суспільство, стала об'єднуючим чинником;

- було доведено, що міжнародні відносини, безпека, питання зовнішньої політики, які багато людей вважали далекими від свого повсякденного життя, насправді безпосередньо їх стосуються;

- активна участь громадських організацій дозволила трансформувати питання членства в НАТО з "їх" (тобто політиків, уряду, військових) на "наше" (тобто громадян) питання;

- була забезпечена тісна взаємодія НУО з урядовцями, наприклад, представники МЗС, Міноборони, інших державних органів часто виступали як запрошені гості на заходах громадських організацій;

- пріоритетною адресною групою було визначено молодь: із більш ніж 60 проектів, реалізованих у 2001-2002 рр., близько двох третин були адресовані студентам, старшокласникам і молоді загалом.

У громадських дебатах були використані всі можливі засоби та форми комунікації, які загалом можна поділити на дві групи: перша – освітньо-інформаційні проекти (лекції, дебати, семінари, книги, спеціальні (дискусійні), теле- та радіопрограми), друга – проекти популяризації (короткі телеролики, постери на транспорті – не рекламно-пропагандистського характеру на користь членства у НАТО, а такі, що стосуються широкої тематики суспільних дискусій), спеціальні заходи у публічних місцях (площах міст тощо), автобусні тури тощо). Ця група проектів була важливою для "наближення" теми НАТО до людей, не надто зацікавлених у тематиці, які не взяли б участі в заходах першої групи.

Головна особливість інформаційної кампанії у Латвії полягала в тому, що координуючі функції і переважну частину ресурсів зосередила у своїх руках неурядова структура – Латвійська трансатлантична організація (LATO), утворена у 1999 р. шляхом об'єднання найбільш активної частини прихильників членства Латвії в Альянсі. LATO ініціювала впровадження механізмів координації зусиль державних органів (МЗС, Міноборони), донорів і громадських організацій на основі визнання спільної мети та необхідності співпраці заради її досягнення. Були створені прозорі й ефективні процедури подання та розгляду заявок на фінансування зі зрозумілою та оперативною системою прийняття рішень. LATO декларувала позапартійність і чітко дотримувалася принципу невторчання в політичну конкуренцію, прагнула до якнайповнішої репрезентативності; створила умови для оперативного реагування на виклики в інформаційній сфері. Відкритість до медіа – один із ключових комунікаційних принципів LATO.

Акцент інформаційної кампанії робився на поширення інформації про головні цінності, що об'єднують країни Альянсу. Лише протягом 2001-2003 рр. НАТО організувала понад 30 публічних семінарів і дискусій з жителями Риги та регіонів Латвії, 20 громадських кампаній та кілька десятків молодіжних заходів. Протягом чотирьох років було зроблено понад 400 публікацій у друкованих ЗМІ. Однією з цільових програм була програма “Безпека демократії – безпека особистості, сім’ї, суспільства”, спрямована на представників національних меншин, насамперед, росіян (і російськомовних громадян загалом). Програма передбачала:

- підтримку суспільної інтеграції національних меншин, зокрема, через нові можливості, зумовлені вступом до системи колективної безпеки НАТО;
- навчання лідерів НУО, що працюють у середовищі меншин, з питань безпеки, зовнішньої політики; співробітництво з неурядовими організаціями меншин з інформаційного обміну; організацію спільних заходів на європейську, євроатлантичну тематику; залучення неурядових організацій та активістів меншин до співробітництва в питаннях зовнішньої політики;
- участь членів НАТО у створенні рад з інтеграції (громадян), у проектах самоуправління громад, у т. ч. національних меншин.

За оцінкою генерального секретаря НАТО М. Мартіна, інформаційна кампанія в Латвії була успішною тому, що: 1) була добре підготовлена і спрямована на цільові аудиторії; 2) спиралася на ґрунтовно створений, розгалужений, координований за європейськими принципами механізм співпраці урядових структур із громадськими організаціями; мала постійну фінансову підтримку уряду.

Головною структурою, що просувала ідею членства країни в Альянсі, стала неурядова організація Атлантичний клуб Болгарії (далі – Клуб), створений у 1999 р. на позапартійних засадах групою молодих, демократично налаштованих парламентарів. Головна увага Клубу була зосереджена на інформуванні громадськості про проблеми світової безпеки та міжнародних відносин. У його засіданнях брали участь провідні політичні діячі Болгарії: президенти країни Г. Парванов, П. Стоянов, Ж. Желев, прем’єр-міністри І. Костов, Ж. Віденов, Симеон Сакс-Кобург-Готський. У 2002 р. Клуб організував візит до Болгарії Іоана-Павла II та його виступ перед 3500 провідних болгарських інтелектуалів, митців і вчених. Клуб фактично «виховав» міністра закордонних справ країни С. Пассі, який у 1991-2001 рр. був президентом Клубу, а надалі став помітним політиком і на європейській арені. Клуб надавав значної уваги також зовнішньополітичному забезпеченню атлантичного курсу країни, концентруючи свої зусилля на США, де він налагодив співпрацю, зокрема, з Атлантичною радою США, Новою Атлантичною ініціативою, Американським єврейським комітетом. У 1996 р., поряд із Клубом, почало діяти його своєрідне молодіжне крило – Болгарський євроатлантичний молодіжний клуб, який займався організацією візитів і публічних лекцій перед болгарською молоддю вітчизняних і закордонних експертів, а також – організовував ознайомчі візити молоді, зокрема, молодих політиків, до країн НАТО. Іншим партнером Клубу стала

Національна дискусійна асоціація (National Debate Association), також орієнтована на роботу переважно з молоддю.

Асоціація охопила кілька тисяч індивідуальних учасників у головних містах країни і спиралася на роботу дискусійних клубів, створених практично при всіх головних вищих навчальних закладах. У 1997 р. під егідою Клубу почав працювати Інформаційний центр НАТО, який здійснював популяризаторсько-пропагандистську діяльність, створив електронну базу даних про НАТО і процес інтеграції до нього Болгарії, а також інформував міжнародну спільноту про атлантичні прагнення Болгарії. До лобіювання атлантичних прагнень Болгарії Клуб залучив також болгарську діаспору, виступивши у 2002 р. з ініціативою “Лобі за Болгарію в НАТО” (Lobby for Bulgaria in NATO), зорієнтовану на підтримку позицій болгарського Уряду урядами інших країн під час підготовки і безпосередньо під час Празького саміту Альянсу. Цікавим технологічним кроком Клубу стали ініціативи “атлантизації” топоніміки великих міст країни, на чіях картах з’явилися назви: Атлантична площа, площа Атлантичного Альянсу, паркова площа НАТО, площа Атлантичної солідарності тощо.

У країнах Балтії, як зазначалося вище, відчувалася потужна протидія вступу до Альянсу з боку Росії, яка здійснювалася, крім політико-дипломатичних каналів, через російські ЗМІ та російську діаспору в цих країнах. За даними опитувань «Євробарометра», якби референдум стосовно вступу до НАТО в Естонії, Латвії і Литві відбувся у 1997 р., то членство в НАТО підтримали б там лише 30-35% громадян. Ситуацію змінили, крім іншого, широкі інформаційні кампанії. Так, у 2001 р. рівень підтримки членства в НАТО в Латвії складав 59% (причому серед етнічних латишів цей відсоток сягнув 70%, серед російськомовних національних меншин – 39%). У 2006 р., напередодні Ризького саміту НАТО, зафіксовано найвищий показник підтримки членства Латвії в Альянсі – 78,8%. У Литві у 2002 р. суспільна підтримка членства країни в НАТО становила 75%. Переважна більшість громадян сприймали Альянс як організацію, що гарантує безпеку і сприяє позитивному інвестиційному клімату Литви. Отже, в результаті цілеспрямованих зусиль, до яких вдалися національні еліти згаданих країн ЦСЄ і Балтії через механізми інформаційних кампаній, в результаті вдалося переконати громадян у тому, що вступ до Альянсу відповідає національним інтересам країни. У тісній співпраці між державними органами, громадськими організаціями та мас-медіа вдалося загалом забезпечити як поінформованість громадян стосовно НАТО, так і суспільну підтримку членства в Альянсі.

Огляд досвіду інформаційних кампаній стосовно євроатлантичної інтеграції нових країн-членів НАТО свідчить про наступне.

Ключовою умовою успішності зазначених кампаній була наявність стійкого консенсусу політичних еліт навколо визначеного курсу інтеграції, що забезпечила відповідно стійкість і послідовність державної політики інтеграції та її інформаційного супроводу.

Розробці державних програм інформування передували широкі соціологічні дослідження (як загальнонаціональні, так і дослідження цільових груп) з метою з'ясування ставлення громадян до курсу інтеграції, рівня їх поінформованості та запиту на інформацію.

До розробки програм інформування залучали фахівців з реклами та PR-технологій, що забезпечило професійний рівень програм і наступну ефективність їх виконання. Так само до розробки програм на якомога більш ранніх стадіях доцільно залучати їх майбутніх виконавців.

Головне завдання розробників програм полягало в тому, щоб забезпечити відповідність інформації запитам цільових груп, її доступність і зрозумілість для них.

Особливої уваги потребують такі цільові групи: 1) ті, хто впливають на формування громадської думки (журналісти, вчителі і педагоги, працівники культури, медики, священнослужителі (особливо в сільській місцевості) та інші професійні групи); 2) молодь; 3) пенсіонери (у випадку, коли саме ця категорія є найбільш активними та дисциплінованими учасниками виборів, референдумів тощо).

Виконання програм мусить мати належне нормативно-правове, організаційне та фінансове забезпечення. Організаційне забезпечення може бути побудоване за різними моделями, але в кожному випадку має бути забезпечена жорстка вертикальна та горизонтальна координація дій усіх залучених до виконання програми структур, що дозволить встановити та дотримуватися визначених пріоритетів.

Фінансове та інше ресурсне забезпечення має відповідати рівню вихідної поінформованості громадян і характеру їх ставлення до напрямку інтеграції.

Важливим і необхідним ресурсом держави у виконанні програм інформування є неурядові організації, тому що лише вони здатні перевести питання інтеграції з питання влади в питання кожного громадянина.

Серед засобів імплементації Концепції у сфері інформаційно-пропагандистської діяльності намічено: створення каналів комунікації для поширення публічної інформації та залучення громадськості до комунікації та оцінки громадської думки щодо відносин Україна – НАТО; використання інструментів взаємодії України з НАТО, зокрема Партнерства зі стратегічних комунікацій, для забезпечення ефективного інформування громадськості та створення необхідних комунікаційних інституційних систем і навичок; залучення міжнародних донорів; залучення регіональних інформаційних центрів, що опікуються питаннями євроатлантичної безпеки; ефективна взаємодія центральних і місцевих органів виконавчої влади та інших державних органів з Представництвом НАТО в Україні, Центром інформації і документації НАТО в Україні, Офісом зв'язку НАТО в Україні, радниками НАТО, акредитованими в Україні.

Попри певні коливання, у підсумку вище керівництво України підтвердило курс на європейську і євроатлантичну інтеграцію, який отримав нормативно-правове оформлення та був зафіксований у законодавчих і

нормативних актах. Проте, суспільна підтримка зазначеного курсу, як свідчать результати моніторингу громадської думки, є нестійкою, мінливою (насамперед – стосовно євроатлантичної інтеграції) та одночасно – не забезпеченою належним рівнем поінформованості про Організацію Північноатлантичного договору. За такої ситуації масова суспільна свідомість є вразливою до різноманітних маніпуляцій, внутрішніх і зовнішніх впливів.

На сучасному етапі встановлено пріоритетність впровадження стандартів НАТО, досягнення сумісності армії і спецслужб України з відповідними службами і засобами країн-членів НАТО, що забезпечить у майбутньому набуття членства України в Альянсі. На сьогодні у співробітництві з Україною Альянс обрав саме трастову схему допомоги, вже маючи позитивний досвід запровадження такого варіанту спрямування накопичених коштів на вирішення конкретних завдань з іншими державами. Після 2000 р., в ході реалізації програми «Партнерство заради миру» цей механізм продемонстрував позитивні результати як форма фінансування програми знищення запасів протипіхотних мін. Позитивною характеристикою проектів трастових фондів є й те, що в ході їх реалізації забезпечуються найвищі стандарти у питаннях охорони навколишнього середовища, здоров'я та безпеки. До того ж ці проекти є прозорими та підлягають перевірці, яку здійснюють ревізори НАТО.

Зрушення на Європейському континенті, зокрема агресивна політика Росії, воєнні дії російської військової машини як на українському, так і на сирійському фронтах, сприяли «пробудженню» Північноатлантичного Альянсу, змусили його змінювати тактику й виробляти нову стратегію. Було прискорено формування посиленних сил швидкого реагування та розміщення нових військових об'єктів у таких країнах як Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія.

Результати прийнятних рішень та їхньої реалізації є доволі вагомими. Водночас, Україна й дотепер не має повноцінної системи захисту. Застосований механізм санкцій попри також і інформаційну складову не дає синергетичного ефекту, оскільки санкції є точковими і розпиленими, хоча й дошкуляють агресорові. Водночас спостерігаємо й певні позитивні тенденції. Україна крок за кроком, спираючись на підтримку союзників, долає свою військову відсталість, а НАТО розширює матеріальну і консультативну допомогу Україні. Утім, переліченого недостатньо для протистояння агресорові. Вседозволеність породжує ще більший реваншизм, примножує рішучість агресора, породжуючи нові виклики світовій та регіональній безпеці.

Природа консенсусу, згаданого вище, заслуговує окремого аналізу. Очевидно, що його учасники виходили з дещо різних міркувань, а фактор кон'юнктурного балансування відігравав провідну роль у системі мотивацій тодішнього президента Л. Кучми та близьких до нього політичних сил. Водночас, ситуативний «євроатлантичний консенсус» 2002-2004 рр. був реальністю і продемонстрував принципову можливість досягнення спільної

позиції переважної більшості політичних сил України щодо членства в НАТО. Показово, що в той період соціологічні опитування фіксували найвищий рівень суспільної підтримки членства в НАТО – на рівні 32-34%, тоді як число противників його не перевищувало 40%. З іншого боку, кон'юнктурний характер консенсусу зумовив його нестабільність і вразливість.

Аналіз динаміки ставлення населення України до вступу в НАТО протягом 2000-2019 рр. показує, що рівень підтримки цієї ідеї досяг максимального значення у 2019 р. і дорівнює 46%. При цьому більшість населення України висловлює позитивне ставлення до ідеї вступу в ЄС (59%). Зміна громадської думки на користь неупередженого ставлення до НАТО – копітка, тривала робота, що вимагає спільних зусиль держави, громадських інституцій і кожного громадянина. Її результатом має стати розуміння Альянсу громадянами не як чужинця та агресора, а як надійного партнера. Вже нині ми спостерігаємо повільну, але позитивну зміну тенденції підвищення суспільної підтримки курсу на євроатлантичну інтеграцію України.

На сучасному історичному етапі розвитку нашої держави інформаційно-пропагандистська стратегія євроатлантичної інтеграції має вбирати наступні важливі складові.

1. Чітке визначення пріоритетів інформаційної політики, яке має сприяти реалізації курсу на євроатлантичну інтеграцію України, забезпечити широку і стабільну громадську підтримку, яка б ґрунтувалася на усвідомленні конкретних переваг від поглиблення партнерства і членства в НАТО.

2. Інформаційна стратегія має ґрунтуватися на розумінні виживання Української держави як суверенної одиниці на географічній мапі світу за вірогідності приєднання до НАТО.

3. Євроатлантична інтеграція України покликана стати інструментом модернізації українського суспільства, перетворення країни на консолідовану демократію та економічно розвинуту потугу, яка може себе захистити сучасною зброєю і могутніми Збройними Силами.

4. Успішність інформаційно-пропагандистської стратегії неодмінно обумовлюється консенсусом державно-політичної еліти щодо зовнішньополітичних пріоритетів – інтеграції та членства в НАТО.

Пріоритетними завданнями в цій сфері є:

- досягнення консенсусу державно-політичної еліти стосовно інтеграції України до Альянсу;

- широке залучення наукової еліти (на базі ДУ «Інституту всесвітньої історії НАН України») до розгортання системи інформування громадян щодо пріоритетів, реального стану виконання, поточних завдань і перспектив державної політики євроатлантичної інтеграції, можливостей, що існують у рамках співпраці з НАТО;

- введення обов'язкових навчальних курсів про НАТО для всіх категорій студентства у ВНЗ України задля сприяння зростанню обізнаності

про Альянс (історія створення, цілі та завдання, діяльність НАТО, проведення миротворчих операцій під егідою Альянсу, участь у них України, вимоги до країн-кандидатів, сучасний стан співробітництва України з НАТО тощо);

- подолання упередженостей, застарілих пострадянських і нових негативних стереотипів;

- ініціювання широкого, неупередженого, об'єктивного обговорення в суспільстві проблем і перспектив європейської та євроатлантичної інтеграції України, зокрема, моделей забезпечення національної безпеки України;

- формування суспільної зацікавленості тематикою НАТО, створення стабільної потреби в отриманні відповідної інформації; формування широкого громадського запиту на реформи відповідно до європейської моделі; внесення питань євроатлантичного порядку денного до внутрішньо-українського дискурсу;

- формування сприятливого інформаційного клімату в країнах НАТО стосовно євроатлантичної інтеграції України (залучення до відповідної кампанії посольств, представництв, культурних та інформаційних центрів України за кордоном, громадських організацій і лідерів громадської думки країни).

Пріоритетність курсу європейської інтеграції вимагає відповідної суспільної підтримки, що досягається шляхом формування комунікативних ланок «влада – громадськість» та забезпечення агітаційно-інформаційної загальнонаціональної кампанії. Також потребують необхідного фінансування заходи з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері євроатлантичної інтеграції.

Для того, щоб інформаційно-пропагандистська стратегія євроатлантичної інтеграції України було плідною та ефективною, вона має відповідати принципам науковості, системності та диференційності.

Науковість передбачає очищення інформації від стереотипів, застарілих міфів, популістських гасел. Необхідно спиратися на реальні факти і процеси, об'єктивно оцінюючи історичне минуле України та перспективи розвитку її відносин з країнами регіону, наголошувати на національних інтересах України.

Системність означає цілісність як інформаційних структур, що діють за єдиним планом і цілями, так і змістовну послідовність та єдність інформаційного матеріалу.

Диференційність передбачає врахування професійних, етнічних, вікових, конфесійних та інших особливостей соціальних груп, на які спрямовано інформаційний вплив.

Тобто, для кожної групи необхідно підбирати такі інформаційні матеріали, які поряд із загальною поінформованістю викликали б особливий інтерес. Такий підхід забезпечить єдність загальносуспільних, групових та особистих інтересів громадян у питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції.

Тож нині імперативним завданням постає досягнення зміни громадської думки на користь неупередженого ставлення до НАТО. А це спонукає всі державні владні органи та широкі кола науковців і експертів, а також громадськості до наполегливої, довготривалої роботи, що вимагає чіткого поєднання зусиль держави, громадських інституцій і навіть пересічного громадянина. Її результатом має стати усвідомлення всіма верствами громадян того, що Північноатлантичний альянс постає надійним партнером. Нинішню позитивну динаміку змін у ставленні та сприйнятті НАТО потрібно усіма засобами зміцнювати та використовувати як потужний важіль суспільної підтримки курсу на євроатлантичну інтеграцію України. Це буде свідчити про те, що всі запроваджені заходи вітчизняної інформаційно-пропагандистські стратегії євроатлантичної інтеграції дають дуже потрібний результат і робота в цьому напрямі покликана призвести до ще більш відчутних позитивних зрушень.